

a könyvet, és általában a szerző munkáit sem itthon, sem külföldön.

Én sokat tanultam a kötetből, és bátran merem ajánlani másoknak is az-

zal a bizakodással, hogy ők is haszonnal forgatják.

Szabó Á. Töhötöm

■ JEGYZETEK

1. Cortoraro-knak is nevezett, szintén hagyományos életmódot folytató, szintén endogám erdélyi roma csoport. A kötet bizonyos szempontból cārhar etnográfia és antropológia is egy kicsit, de ezen keresztül akár azt is megmutatja, hogy mennyire sajátos a gábor roma viszonyulás, hisz a cārharokat egyértelműen a poharak tárgyi patinája érdekli, sem a gábor roma története, sem a másként felhalmozott szimbolikus tartalmai nem.

2. A fejezetek rövid ismertetése során azoknak a sorrendjét a felsorolás rövidege és tömörsége érdekében megváltoztattam, illetve nem mindegyikre tértem ki tételenen.

3. Illik szót ejtenem arról is, hogy a kötetet mindvégig rendkívül illusztratív fehér-fekete képek kísérik, illetve hogy az első és a hátsó borítón található képeket is milyen jó választásnak tartom, hisz már a könyv első kézbevétele során sokat elárulnak azokról a politikai, gender és fogyasztási rezsimekről, amelyek a gábor romák kultúráját meghatározzák.

4. Ezt nagyon jól illusztrálja a 14. fejezetben bemutatott esettanulmány és elemzés, különösen az a része, amelyben egy, a romák által magasra értékelt pohár a roma és nem roma értékbecslésének különbségeit, illetve a roma és nem roma jogértelmezésből eredő következményeket emeli ki a szerző.

TÁRSASTÁNC ÉS KÖZÖSSÉG

Kavecsánszki Máté: *Tánc és közösség –*

A társastáncok és a paraszti tánckultúra

kapcsolatának elmélete bihari kutatások alapján

■ A nagy többségében hagyományos tánckultúrával foglalkozó táncfolklorisztikai, -antropológiai szakirodalmak között üde színfoltként jelenik meg Kavecsánszki Máté társastáncokkal foglalkozó első kötete. A debreceni Studia Folkloristica et Ethnographica c. sorozat 2015-ben adta közre soron következő 59. kiadványát, *Tánc és közösség – A társastáncok és a paraszti tánckultúra kapcsolatának elmélete bihari kutatások alapján* c. munkát. Az 1978-ban elindult kiadványsorozatban ez az első táncos tematikájú könyv, bár ahogy a szerző több helyen is megjegyzi, írásában a táncot csupán „eszközként” használja a közösség komplex megértéséhez.

Mint ahogy azt a bevezetőben hosszasan kifejti, az írás célja a magyar tradicionális kultúra 20. századi folyamatainak feltárása, ami által közelebb kerülhetünk a lokális társadalmi valóság feltérképezéséhez. Mindennek megvalósítása érdekében elméleti keretében

elsőként a táncfolklorisztika és táncantropológia fogalompart igyekszik definiálni, hiszen szerinte a kutatók nem következetesen, sok esetben – helytelenül – szinonimaként használják ezeket. A legfőbb differenciának azt tartja, hogy míg előbbi esetében a táncoló közösség bemutatása csak járulékos elemként jelenik meg, addig utóbbinak egyik fő kutatási területévé válik.

Elméleti háttérének következő lényeges része a társastáncok és a paraszti tánckultúra kapcsolatának bemutatása a korábbi írások tükrében. A 20. századot bemutató kutatástörténeti összefoglalót a terminológiai problematikák tárgyalása követi. Mindennek azért van nagy jelentősége, mert Kavecsánszki előtt a táncfolklorisztikai, -antropológiai írások nem definiálták pontosan a következő fogalom párokat: néptánc és társastánc, történelmi és polgári társastánc, valamint társastánc és társasági tánc.

Elméleti háttérének utolsó nagy egységében a társastáncok tánc történeti háttére kerül górcső alá, sorra veszi mindazon könyveket, tanulmányokat, cikkeket, amelyek – ha csak érintőlegesen is, de – foglalkoznak a témával. A szakirodalom felhasználásával Kavecsánszki igyekszik a társastáncok elterjedésének folyamatát, mechanizmusát bemutatni, a táncok elsajátításának módjait is érinti, így részletesen kitér a táncmesterek, tánciskolák megjelenésére és szerepére. Míg a tradicionális táncok tanulásának három szintjét különíti el az erre vonatkozó szakirodalom (1. önkéntelen tanulás, 2. utánzás, ösztönös tanulás, 3. tudatos tanulás), addig a társastáncokat tekintve csak az utóbbi kettő jelenik meg.

A részletes elmélet után elérkezünk a könyv második nagyobb tartalmi egységéhez, az egyéni kutatáshoz, ahol a történeti Bihar körülhatárolása és tagolása után esettanulmányai kiválasztásának indoklására tér ki. A szerző munkája során a holisztikus szemléletet tartja szem előtt, így többek között táncfolklorisztikai, táncantropológiai, néprajzi, szociokulturális elemzéseket is végez. A társastáncok szerepét és helyét két különböző múltú település példáján keresztül ismerhetjük meg. A dél-bihari Köröstárkány romániai, magyar többségű, több évszázados hagyománnyal rendelkező település, míg az Észak-Biharban található Messzelátó-Sóstót a 20. században mesterségesen hozták létre, így önálló népi kultúrával nem rendelkezik. A két esettanulmányban két eltérő kutatási módszert alkalmaz: az elsőben a kontextuális antropológia, míg a másodikban a narratív paradigma kerül előtérbe.

Köröstárkány települése alkalmasnak bizonyul annak feltárására, hogy egy tradicionális tánc kultúrával rendelkező falu lakossága hogyan reagál az új divathullámok hozta táncokra, mennyire tudja azokat integrálni saját tánc hagyományába, miként válnak/válhatnak annak szerves részévé, vagy

éppen amik az okai annak, hogy néhány év alatt kilökődnek a falu táncéletéből. Kavecsánszki számos okát felmutatja annak, hogy a társastáncok csak rövid ideig tartó divathullámként jelentek meg a faluban: egyrészt a Fekete-Körös völgyi magyarok kulturális elzártsága, másrészt a település szórványjellege, harmadrészt a hivatásos tánciskolák hiánya miatt.

A Messzelátó-Sóstóban végzett kutatás fő problematikája, hogy az élettörténeti emlékezetben a tánc milyen szerepet tölt be, hogyan vesz részt a múlt rekonstruálásában. A falu története (területén egy neves fürdő állt) miatt is jó lehetőséget nyújt a tánckutatók számára, hiszen a fürdőkomplexum miatt a paraszti réteg szoros kapcsolatba került a polgári réteggel. Ez a tény természetesen egész társadalmára és tánc kultúrájára is hatással volt. E speciálisnak mondható társadalmi környezetben a társastáncok gyökeret tudtak eresztetni, a falu lakossága nyitott volt az új kulturális jelenségekre.

Összegzésében a szerző visszatér a kezdetben említett fogalompárhoz, és megállapítja, hogy a „táncantropológia csak a táncfolklorisztika évszázados eredményeire építve tud megvalósulni”. (151.) Ezt szem előtt tartva esettanulmányai mindkét tudományterület megjelenik. Bár példáiban választ kapunk a kötet elején felvetett kérdésekre, olvasóként mégis néhány gyakorlati, terepmunkát kifejtő részletet hiányolok (adatközlők száma, neme, életkora; terepkutatások hossza, terepen töltött idő, konkrétan alkalmazott módszerek).

A kötet nagy előnyének tekinthetők a rendkívül részletes és precíz bevezető fejezetek, melyekben olyan elméleti paradigmákat és problematikákat is érint a szerző, amelyek a szakirodalomban ez idáig kevésbé kifejtek, valamint tisztázásra került számos olyan fogalom, amelyre eddig nem került sor.

Kovács Dóra